

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.12, april 2018

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen, Stine Holst Petersen og Henrik Yde
Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med
punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til “Den Danske Rim-Krönike”

ved Kirsten Vad

Indhold

- 1 Anledning og biografisk baggrund
- 2 Indhold
 - 2.1 Prosastykket
 - 2.2 Digtene
 - 2.2.1 Fornyelse og udvidelse
- 3 Sammenfatning
- 4 Anvendt litteratur

1 Anledning og biografisk baggrund

Den danske Rimkrönike udkom første gang i 1495 og er udover at være den første bog trykt på dansk også den eneste dansksprogede inkunabel. I rimede monologer beretter 115 danske regenter, fra Humble til Christian 1., om deres liv. Værket var ikke blot ment som en danmarkshistorie på vers, men skulle også fungere som en lærebog for konger gennem sine moraler og sentenser og var sandsynligvis skrevet med tronarvingen Hans i sigte (Brix 1936, s. 139). Kröniken blev populær, og frem til 1613 blev den optrykt en del gange, hvorefter den mistede sin popularitet (for en oversigt over tryk, se Toldberg 1961, s. XII). I 1800-tallet dukkede *Rimkröniken* frem af glemslen, og dette tilskrives gerne Grundtvig og hans “varme og virksomme Interesse” (Brøndum-Nielsen 1930, s. 6).

Grundtvigs beskæftigelse med *Rimkröniken* begyndte i 1816 med det udpluk af krönikens digte, som han udgav i *Danne-Virke* 1. Formålet var her at skabe en fornyet interesse for *Rimkröniken* (Grundtvig 1816a, s. 36; se [indledningen til “Udtog af den](#)

[gamle danske Riimkrønike](#)”). Artiklen “Om Krønikens Dyrkning” fra fjerde hæfte af *Danne-Virke* 1 nævner ønsket om en folkeudgave af *Rimkrøniken*. Den skulle udkomme i en tillempet form, hvor sproget skulle gøres forståeligt for samtidens læsere (Grundtvig 1816b, s. 352 f.). I 1825 udkom Christian Molbechs diplomatariske udgave af krøniken (dvs. en meget nøje og ikke-normaliseret gengivelse af originalen), som Grundtvig anmeldte i *Nyt Aftenblad* (Grundtvig 1826b). Molbechs udgave henvendte sig med sin bibeholdelse af det gammeldanske sprog til de lærde og var desuden kun udsendt i et begrænset oplag på 160 subscriptionsemplarer.

I 1834 fik behovet for en folkelig udgave af *Rimkrøniken*, hvor ortografi og gammeldanske ord var moderniseret, Grundtvig til at genoptage arbejdet. Dette udmundede i “Den Danske Rim-Krønike”, som blev trykt i tre numre af *Den Nordiske Kirke-Tidende* (nr. 33, 34 og 35) samt i det efterfølgende særtryk *Prøver af Den Gammel-Danske Rim-Krønike i en ny Skikkelse* (1834b).

2 Indhold

Hensigten med “Den Danske Rim-Krønike” er at vise, hvordan en moderniseret udgave af *Rimkrøniken* kan fremstå. Grundtvig har fornyet syv af digtene fra krønikens første del om de hedenske sagnkonger samt digtet om Christian 1. Derudover fører han værket op til samtiden ved at tilføje to nye digte til kongerækken. Som indledning til digtene findes et prosastykke, hvor Grundtvigs sigte med udgivelsen skitseres.

2.1 Prosastykket

I det indledende prosastykke betegner Grundtvig *Rimkrøniken* som sin yndlingsbog og hævder, at han har læst den mere end 200 gange (Grundtvig 1834a, sp. 549 f.). En af grundene til *Rimkrønikens* høje anseelse hos Grundtvig er, at det er den første bog trykt på dansk. Ud fra dens publikationshistorie ser han værket som “den mest afholdte Folke-Bog i hele det *Sextende* Aarhundrede” (sp. 550) – og han håber, at krøniken kan opnå denne status igen. Alene ved sproget adskilte *Rimkrøniken* sig fra datidens latinske historieværker, og Grundtvig giver de latinkyndige skylden for, at værket er forsvundet i glemslen. Han lægger vægt på krønikens danskhed og anser den for det mest pæredanske, han har læst (sp. 558).

Hvorfor *Rimkrønikens* danskhed er så central for Grundtvig, må forstås ud fra de ideer, han udviklede i perioden 1815-1832, og som senere kom til at indgå i hans tanker om pædagogik. Fra 1815 udvikledes en nationalbevidsthed hos Grundtvig, som udsprang fra Danmarks tab af Norge i 1814 og derudover hans begyndende arbejde med *Rimkrøniken* fra 1815 (Bugge 1968, s. 19). I denne tid blev begreberne danskhed og folkelighed føjet til Grundtvigs tankeverden, og han udviklede ideerne om modersmålets betydning for et folks identitet og om historisk erkendelse som den vigtigste del af al oplysning (jf. Bugge 1983, s. 12). Grundtvig mente, at man kun gennem modersmålet kunne blive et oplyst og dannet menneske, og at det danske sprog, folkesproget, skulle have forrang som dannelsessprog. I “Indledning” til *Nordens Mythologi* fra 1832 argumenterer Grundtvig for, at de lærde bør anvende folkets modersmål i stedet for latin, og han ønsker at “bandlyse alle döde Sprog af den

almindelige Skole” (Grundtvig 1832, s. 21). I samme indledning beskriver han behovet for en ny type læreanstalt for folkelig dannelse (s. 28). Dette behov skildres også i *Det Danske Fiir-Kløver* (1836), hvor Grundtvig for første gang på tryk introducerer begrebet om en folkelig højskole (Grundtvig 1836, s. 40; se [indledningen til Det Danske Fiir-Kløver](#)). Grundtvig fremhæver i “Den Danske Rim-Krønike”, at bearbejdelsen sigter mod almuens og ungdommens lærere, og prosastykket kan ses som en del af Grundtvigs fortsatte pædagogiske afklaring (Grundtvig 1834a, sp. 569; Bugge 1965, s. 267 f.).

Rimkrøniken har fædrelandshistorisk indhold, og en moderniseret udgave kan ifølge Grundtvig anvendes til folkeoplysning, da dens læsere på grund af værkets underholdningsværdi vil kunne ledes “til Deeltagelse i Fæderne-Landets Vee og Vel” (Grundtvig 1834a, sp. 551). I krøniken udtrykkes “den Danske National-Følelse, der, ligesom til Trods for alle udvortes Hindringer, har giennem Aar-Tusinder forenet Dannemænd” (sp. 568), og for Grundtvig repræsenterer værket det danske modersmåls barndom (sp. 551).

I slutningen af prosastykket hentyder Grundtvig til sin “Anskuelse af *Folkelig Dannelse og Statsmæssig Oplysning*” (sp. 569), som sandsynligvis knytter an til to utrykte værker: “Statsmæssig Oplysning” og “Om Borgerlig Dannelse”. Begge er fra 1834, men ingen af dem blev trykt i Grundtvigs levetid. I “Den Danske Rim-Krønike” kommer Grundtvig ikke nærmere ind på, hvad disse anskuelser dækker over, men de beskrives som en drøm, ligesom det er en drøm, at folket og ungdommen skal få kendskab til *Rimkrøniken*.

Rimkrønikens poetiske kvaliteter har Grundtvig tidligere behandlet i sine artikler om værket. Molbech afviste i fortalen til 1825-udgaven, at der findes nogen form for poetisk værdi i krønikens digte (Molbech 1825, s. XVI). Dette modsagde Grundtvig i sin anmeldelse af udgaven i 1826 (Grundtvig 1826b, s. 106), og i 1834 tager han emnet op igen. Grundtvig mener, at *Rimkrøniken* er blevet fradømt sin titel og anseelse som poetisk værk (han spiller på, at Ghemen-trykket er uden noget egentligt titelblad og dermed titelløs). Han vil redde dens ære og sætter derfor sin egen “titel” og poetiske autoritet i pant på, at dens første del “er langt mere poetisk end de fleste *gode Digte nuomstunder*” (Grundtvig 1834a, sp. 555). Over de efterfølgende spalter giver Grundtvig sin definition af, hvad der kan betegnes som poetisk, og hvorfor *Rimkrøniken* udmærker sig i dette (sp. 555-558).

2.2 Digtene

Grundtvig betragtede omarbejdelsen af *Rimkrønikens* digte “som et ‘nødvendigt Onde,’ uden hvilket Krøniken ei igien kan blive saa almindelig en ‘Læse-Bog,’ som den bør være” (Grundtvig 1834a, sp. 569). I udtoget af *Rimkrøniken* fra 1816 havde Grundtvig normaliseret digtene, dvs. ortografien blev ændret, men sprogformen bibeholdt. Moderniseringen af de otte digte i 1834 er mere omfattende. Her skrives digtene om, og der tilføjes nyt indhold. I 1826 var Grundtvig begyndt på en lignende fornyelse. Denne blev ikke trykt i hans levetid, men findes i *Poetiske Skrifter*, 1883, bind 5, s. 390-406.

I digtet "Broder Niels fra Soor" fra 1826 beskriver Grundtvig ønsket om at føre krønikens digte op til samtiden: "Som Lyst jeg har igien fra Soor / Om Land paa Rim at føre! / Det Rim skal gaae fra Humble Drot, / Paa Danmarks Klinte-Slette, / Til Christjansborgs det nye Slot / Og Frederik den Sjette!" (Grundtvig 1826a, s. 27). Dette indfrier han i 1834 med digtene om Frederik 3. og Christian 7. Han kalder tilføjelserne en vanskelig sag og mener, at de "neppe synderlig [vil] forøge Bogens Værd" (Grundtvig 1834a, sp. 554).

I *Rimkrønikens* udgivelseshistorie er tilføjelser ikke ualmindelige. Dette ses bl.a. i Hans Vingaards udgave fra 1513, som er suppleret med et digt om kong Hans, og dermed fører beretningen op til sin egen samtid. Der findes desuden et digt om Christian 2. i Suhms *Nye Samlinger til den danske Historie*. Digtet betegnes som et tillæg til *Rimkrøniken* og kommer fra et manuskript, "der er over halvandet hundrede Aar gammelt" (Suhm 1795, bind 4, s. 34).

2.2.1 Fornyelse og udvidelse

Grundtvigs redaktion består af fornyelse af sproget samt udvidelse af monologerne. Det er særligt ved behandlingen af de første fire sagnkongers digte, at Grundtvig har været flittig i sin redaktion. Skjolds monolog er blevet forøget fra 22 vers i Ghemen-trykket til 89 hos Grundtvig, og Haddings digt er mere end tredoblet i omfang (fra 38 til 127 vers). Hos Ole Ingelsen, Frode Olesøn og Hede findes ikke større tilføjelser, men ved Christian 1.s monolog har flere udvidelser igen fundet sted. I Helge Toldbergs artikel "Grundtvig og Den danske Rimkrønike" anses de mindre udvidelser og den mildere modernisering af de tre sidste digte fra sagnhistorien som et vidnesbyrd om, at Grundtvig var gået i stå i sin gendigtning (Toldberg 1954, s. 89).

Grundtvigs fremgangsmåde drejer sig ifølge Toldberg om at levere den mest udførlige historieskrivning ved at kombinere de foreliggende traditioner (Toldberg 1954, s. 87). Dette ses i digtet om Hadding, hvor Grundtvig tilføjer sagnet fra Saxos *Gesta Danorum* om Hadding og kvinden med blomsterbuketten, som kaster et afrevet hanehoved over en mur, hvorefter et hanegal afslører, at det er vakt til live igen. Haddingsagnet har Grundtvig tidligere anvendt i femte sang af *Nyaars-Morgen* fra 1824. Forbindelsen til *Nyaars-Morgen* viser ifølge Toldberg, at "Grundtvig mente krøniken skulle udbygges med digternes bedste ydelser omstillet efter rimkrønikens tone og versbygning" (Toldberg 1954, s. 86).

I sin anmeldelse af Molbechs krønikeudgave kritiserede Grundtvig de mange årstalsangivelser, som især findes i *Rimkrønikens* sidste del (Grundtvig 1826b, s. 129). Alle årstalsangivelser, som fandtes i digtene om Humble og Christian 1., er fjernet i 1834-redaktionen.

Med de to nye digte om Frederik 3. og Christian 7. forsøger Grundtvig at ramme *Rimkrønikens* stil med ordsprog og ordsprogslignende vendinger, men både deres tone og strofiske form falder uden for krønikens ramme. Grundtvig havde i virkeligheden skrevet flere digte om kongerne efter Frederik 3. – helt op til den samtidige Frederik 6. Disse blev dog først trykt af Svend Grundtvig i *Poetiske Skrifter*, 1885, bind 6, s. 74-121. Hvorfor Grundtvig ikke valgte at bringe dem i *Den Nordiske*

Kirketidende, kan der være flere grunde til. Toldberg peger på, at det kan skyldes den censur, Grundtvigs udgivelser var underlagt i disse år (Toldberg 1954, s. 89). Uanset grunden fik de resterende digte den skæbne, som Grundtvig forudså i prosastykket:

kan jeg overtale mig til at gjøre Arbeidet færdigt, da kommer det nok ud, om ikke før, saa naar jeg er død, og faaer sagtens samme Skæbne som Andre, der tit i levende Live ei kunde faae trykt hvad de vilde, men fik til Giengjæld efter Døden endogsaa trykt hvad de *ikke vilde* (Grundtvig 1834a, sp. 554).

3 Sammenfatning

“Den Danske Rim-Krønike” blev den sidste udgivelse om *Rimkrøniken* fra Grundtvigs pen. Han fik aldrig sit ønske om at udgive hele *Rimkrøniken* i en ny skikkelse opfyldt, men i 1841 udgav hans tilhænger, Christian Sigfred Ley, en folkeudgave af krøniken, hvor staveformen var moderniseret, og i 1858 udkom C.J. Brandts *Rimkrønikeudgave*, som var baseret på et håndskrift fra Kungliga Biblioteket i Stockholm. Denne udgave indeholdt et dedikationsdigt til Grundtvig.

I forhold til Grundtvigs tidligere udgivelser om *Rimkrøniken* ses en ændring fra 1816, hvor krøniken skulle præsenteres med ændret stavemåde, men i sin oprindelige sprogform og med filologiske ordforklaringer, frem til 1834, hvor det er gendigtningen og videreførelsen, som er det centrale. Udviklingen går således fra et filologisk til et digterisk standpunkt (jf. Toldberg 1954, s. 94).

4 Anvendt litteratur

- Brandt, C.J. (1858) *Den Danske Rimkrønike*. København.
- Brix, Hans (1936) *Analyser og Problemer*, bind 3. København.
- Brøndum-Nielsen, Johannes (1930) *Om Rimkrønikens Sprogform og Tilblivelse*. København.
- Bugge, Knud Eyvin (1965) *Skolen for Livet. Studier over N.F.S. Grundtvigs pædagogiske tanker*. København.
- Bugge, Knud Eyvin (1968) *Grundtvigs skoleverden i tekster og udkast*, bind 1. København.
- Bugge, Knud Eyvin (1983) “Indledning” i N.F.S. Grundtvig *Statsmæssig Oplysning - et udkast om samfund og skole*. København.
- Ghemen, Gotfred af udg. (1495) *Hær begynner then danskæ Krønnickæ well offuerseet oc ræth*. København.
- Grundtvig, N.F.S (1816a) “Udtog af den gamle danske Riimkrønike” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 35-72, og s. 167-208. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816b) “Om Krønikens Dyrkning” i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 307-356. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1824) *Nyaars-Morgen. Et Rim*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1826a) “Broder Niels fra Soor. (Efterskrift til den danske Rim-Krønike.)” i *Nyt Aftenblad*, nr. 4, 28. januar, s. 25-27. København.
- Grundtvig, N.F.S (1826b) “Om den gammeldanske Rim-Krønike” i *Nyt Aftenblad*, nr. 13, 1. april, s. 105-110; nr. 15, 15. april, s. 121-125; nr. 16, 22. april, s. 129-132; nr. 17, 29. april, s. 137-141; og nr. 18, 6. maj, s. 145-150. København.
- Grundtvig, N.F.S (1832) *Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog historisk-poetisk udviklet og oplyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S (1834a) “Den Danske Rim-Krønike” i *Den Nordiske Kirke-Tidende*, nr. 33, 17. august, sp. 549-558; nr. 34, 24. august, sp. 568-576; og nr. 35, 31. august, sp. 577-591. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1834b) *Prøver af Den Gammel-Danske Rim-Krønike i en ny Skikkelse*. København.
- Grundtvig, N.F.S (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1880-1930) *N.F.S. Grundtvigs Poetiske Skrifter*, udg. Svend Grundtvig, bind 1-9, bind 5 (1883) og bind 6 (1885). København.
- Ley, C.S. (1841) *Den Gammel-Danske Rimkrønike fra Sorø-Kloster*. København.
- Molbech, Christian (1825) *Den Danske Riimkrønike efter Gotfrid af Ghemens Udgave af Aaret 1495, trykt paa ny, med afvigende Læsemaader i sildigere Udgaver, og Ordfortolkninger*. København.
- Suhm, P.F. (1792-1795) *Nye Samlinger til den danske Historie*, bind 1-4, bind 4 (1795). København.
- Toldberg, Helge (1954) “Grundtvig og Den danske Rimkrønike” i *Grundtvig-Studier* 1954, s. 40-95. København.
- Toldberg, Helge udg. (1958-1961) *Den danske Rimkrønike*, bind 1-3, bind 1 (1961): *Ghementrykket 1495 med variantapparat*. København.
- Vingaard, Hans udg. (1533) *Her begynnes then Da[n]ske krønnicke wel offwerseet oc corrigeret bedre end til forñ*. København.